

RESEARCH ARTICLE

Open Access

Aksaray ilinde yetişen bitkilerin geleneksel kullanımı

Traditional use of plants grown in Aksaray province

Selçuk POLATMAN^a, Aynur DEMİR^{a*}

^aDepartment of Political Science and Public Administration, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Aksaray University, 68000, Aksaray, Türkiye

Article Info

©2024 Ali Nihat Gökyiğit Botanical Garden Application and Research Center of Artvin Coruh University.

*Corresponding author:

e-mail: aynurdemir@aksaray.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7856-2789

Article history

Received: November 9, 2024

Received in revised form: December 14, 2024

Accepted: December 15, 2024

Available online: December 30, 2024

This is an Open Access article under the CC BY NC ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Anahtar Kelimeler: Geleneksel tıp, Aksaray, Alternatif tıp, Bitki çeşitliliği

Keywords: Traditional medicine, Aksaray, Alternative medicine, Plant diversity

Öz

Bu çalışmanın amacı Aksaray'da yetişen ve geleneksel olarak kullanılan bitki türlerini tespit ederek, bu bitkilerin çeşitli hastalıkların tedavisinde nasıl ve hangi kısımlarının kullanıldığını tespit etmektir. Bu amaçla Aksaray'da yetişen ve geleneksel tıpta kullanılan 30 familyaya ait toplam 70 bitki türü tespit edilmiş, bu türlerin yoğun olarak yetiştiği bölgeler örneklem alanı olarak belirlenmiştir. Araştırma amacına uygun olarak hazırlanan görüşme formu, seçilen örneklem alanında toplam 557 gönüllü katılımcıya uygulanmıştır. Elde edilen veriler, nicel olarak SPSS (26) ve ANOVA paket program ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların %61,6'sının bitkisel tedavi yöntemlerine ilgi duyduğu, %60,7'sinin tedavi amaçlı kullanılan bitki türleri hakkında bilgi sahibi olduğu, %45,7'sinin bu bitkileri sadece hastalandıkça kullandıkları, bu bitkileri halkın %48,8'inin kendi yetiştirdiği, %51,2'sinin ise aktar, eczane vb. yerlerden satın aldığı belirlenmiştir. En fazla taksona sahip familyalar: %16 (11 takson) Asteraceae, %13 (9 takson) Rosaceae'dir. Tedavide bitkilerin en fazla kullanılan kısımlarının meyve (%33,4), yaprak (%25,5), toprak üstü kısımları (%11,6), tohum (%10,9) ve çiçek (%8,2); en yaygın kullanım şeklinin ise dekoksiyon ve infüzyon olduğu görülmüştür. Ayrıca 26 takson gastroenterolojik ve 16 takson solunum sistemi hastalıklarında kullanılmaktadır. Kullanım değeri en yüksek olan 5 tür ise *Juglans regia* (ceviz), *Allium sativum* (sarımsak), *Vitis vinifera* (üzüm), *Cydonia oblonga* (ayva), *Tilia tomentosa* (ihlamur)'dır.

ABSTRACT

The aim of this study is to identify plant species growing in Aksaray and used traditionally, and to determine how and which parts of these plants are used to treat various diseases. For this purpose, a total of 70 plant species belonging to 30 families grown in Aksaray and used in traditional medicine were identified, and the regions where these species grow intensively were determined as the sampling area. The interview form prepared in accordance with the purpose of the research was applied to a total of 557 volunteer participants in the selected sample area. The obtained data were analyzed quantitatively with SPSS (26) and ANOVA package program. According to the analysis results, 61,6% of the participants are interested in herbal treatment methods, 60,7% have knowledge about the types of plants used for treatment, 45,7% use these plants only when they get sick, 48,8% of the people grow these plants themselves, 51,2% 's herbalist, pharmacy, etc. It was determined that he bought it from places. The families with the most taxa are Asteraceae with 16% (11 taxa) and Rosaceae with 13% (9 taxa). It was observed that the most commonly used parts of the plants in the treatment were fruit (33,4%), leaves (25,5%), aboveground parts (11,6%), seeds (10,9%) and flowers (8,2%), and the most common use was decoction and infusion. In addition, 26 taxa are used in gastroenterological diseases and 16 taxa are used in respiratory system diseases. The 5 species with the highest usage value are *Juglans regia* (walnuts), *Allium sativum* (garlic), *Vitis vinifera* (grapes), *Cydonia oblonga* (quince leaves), *Tilia tomentosa* (linden).

Citation:

To cite this article: Polatman S, Demir A (2024). Aksaray ilinde yetişen bitkilerin geleneksel kullanımı. Turk J Biod 7(2): 63-77. <https://doi.org/10.38059/biodiversity.1519503>

1. GİRİŞ

Türkiye; stratejik konum itibarıyla İran-Turan, Akdeniz ve Avrupa-Sibirya gen merkezlerinin kesişim noktasında yer

almasından dolayı zengin bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Anadolu'nun yüzyılı aşkın bir süredir birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olması ve göç yollarının kesişim noktasında yer alması bu bölgede tür çeşitliliğinin ve

zenginliğinin artmasında önemli rol oynamıştır (Demir, 2013). Yaklaşık 12 bin bitki çeşitliliği ve %34'lük endemizm oranı ile Anadolu, Avrupa biyolojik çeşitliliğinin 1/3'üne sahiptir (Demir, 2022).

Anadolu kültürünü de şekillendiren bu bitkisel kaynakların yerel halk tarafından çeşitli amaçlarla kullanımı, insanın doğayı keşfetmesi, bilim ve teknolojiye gelişmelerle birlikte daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. İnsanın doğaya ve bitki türlerine ilişkin bilgi birikiminin artması, geçmişten günümüze kadar bu birikimin çeşitli şekillerde işlenerek kullanılır hale gelmesine imkan sağlamıştır. Günümüzden 60 bin yıl öncesine dayandığı tahmin edilen insan ve bitkiler arasındaki bu ilişki; geleneksel tıp, tamamlayıcı tıp, alternatif tıp, restoratif tıp, doğal tıp, bütünsel tıp, destekleyici tıp, folklorik tıp, entegratif tıp vb. olarak adlandırılmaktadır. Geleneksel tıp, farklı kültürlerde farklı kavramlarla ifade edilse de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılan tanımlama genel olarak daha çok kabul görmektedir. Geleneksel tıp WHO tarafından "fiziksel ve zihinsel hastalıkların önlenmesinde, tanı konulmasında, iyileştirilmesinde ve sağlığın korunmasında farklı kültürlerle özgü teoriler, inançlar ve deneyimlere dayalı izahı yapılabilen veya yapılamayan bilgi, beceri ve uygulamaların toplamı" şeklinde ifade edilmiştir (WHO, 2000; Biçer & Balçık, 2019). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere "tıbbın değil, tedavinin alternatifi" olabileceği düşüncesi gelişmiş ve bu şekilde bitkilerle ilgili tedavide geleneksel ve tamamlayıcı tıp kavramı ortaya çıkmıştır (Mollahaliloğlu vd., 2015).

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp 1990 önceleri daha çok kapalı toplumlarda görülürken, günümüzde tüm ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bugün gelişmiş birçok ülkede toplumun %70 ile %80'i temel sağlık hizmetleri ile birlikte geleneksel ve tamamlayıcı tıba başvurmaktadır. Hatta Asya ve Afrika ülkelerine baktığımızda toplumların %80'i temel sağlık hizmetleri olarak sadece geleneksel ve tamamlayıcı tıbbi kullanmaktadır (Aydın, 2012; Bayır & Elgin Cebe, 2023). WHO, dünya nüfusunun %70-95'inin temel sağlık hizmetlerinde destekleyici olarak geleneksel tıba güven duyduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla kültürel ve tarihsel gelişim, yan etkilerinin azlığı, kolay erişilebilir ve ekonomik olması gibi faktörler yerel halkın geleneksel tıba güven duymasında oldukça etkili olmaktadır (Ergün & Yeğin, 2024). Günümüzde 20 bin ile 70 bin arasında bitki türünün ilaç hammaddesi veya geleneksel tıpta kullanıldığı, Amerika başta olmak üzere birçok Avrupa

ülkesinde reçeteli ilaçların %25'inin bitkilerden elde edildiği tespit edilmiştir (Demir, 2009). Bu durum, geleneksel ve tamamlayıcı tıbbın günümüzde giderek artan bir popülerliğe sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ülkemizde tıbbi bitkiler konusunda birçok araştırma dikkati çekmektedir. Ancak Aksaray florasında yer alan bitkilerin geleneksel tıpta kullanımına ilişkin detaylı bir araştırma bulunmamaktadır. Aksaray; kurak ve yarı kurak iklim koşullarına uyum sağlamış bitki türlerinin yanı sıra, volkanik toprakların besleyici özelliklerinden faydalanan ve tuzlu ortamlarda yaşamaya adapte olmuş bitkilerle de dikkat çekmektedir. Tuz gölünün etkileyici özelliği ile şekillenen bu coğrafya, her adımda farklı bir bitkiyle karşılaştığımız önemli bir botanik merkezidir. Bu durum hem bölgenin ekolojik ve ekonomik açıdan önemini artırmakta hem de yerli ve yabancı araştırmacılar için cazibe merkezine dönüştürmektedir (Demir, 2017).

Dolayısıyla bu araştırma, Aksaray'daki bitkilerin etnobotanik değerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Aksaray ve çevresinde yetişen ve halk arasında yaygın olarak kullanılan bitki türleri belirlenmiş, bu türler kullanım amaçlarına göre sınıflandırılmıştır. Geleneksel tıpta kullanıldığı belirlenen bitki türlerinin hangi hastalıkların tedavisinde destekleyici olarak kullanıldığı, ne şekilde ve hangi kısımlarının yaygın olarak kullanıldığı ortaya konmuştur. Ayrıca Aksaray'da yetişen bu bitki türlerine ilişkin geleneksel bilginin belirlenmesi, kuşaklara aktarılması ve korunması konusunda neler yapılabileceği detaylı bir şekilde tartışılmıştır.

2. MATERYAL VE METOD

2.1. Çalışma alanının genel özellikleri

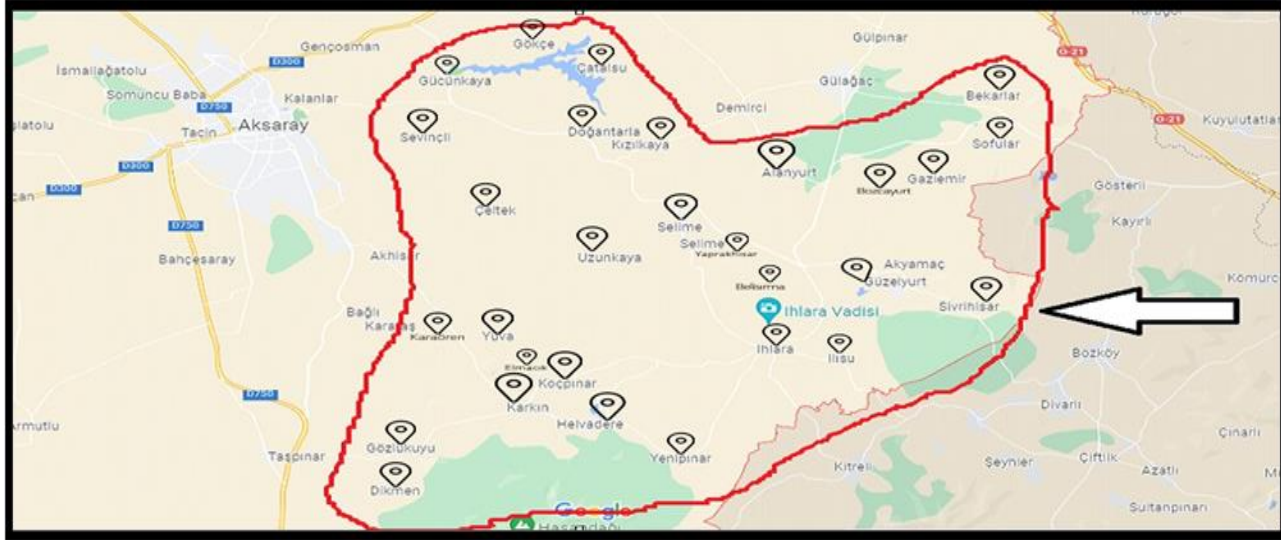
Anadolu'nun kalbi olarak tanımlanan Aksaray ili; Kuzey Yarım Küre'de 380-390 N ve 330-350 E koordinatları arasında, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak ve Tuz Gölü Havzası'nda yer almaktadır. Kuzeyinde Ankara ve Kırşehir, doğusunda Nevşehir, güneydoğusunda Niğde, güneyinde Konya, kuzeybatısında Tuz Gölü ile çevrilidir (Anonim, 2024). Aksaray ilinde karasal iklim görülmekte olup yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Yaz-kış ve gece-gündüz sıcaklık farkları çok fazladır. 1929-2022 yıllarına ilişkin verileri dikkate alındığında yıllık sıcaklık ortalaması 12,1 °C, yıllık yağış miktarı ise 359,7 mm/m²'dir (MGM, 2024).

Deniz seviyesinden 980 metre yükseklikte yer alan Aksaray ilinin yeryüzü şekillerini, Hasan Dağı (3268 m), Küçük Hasan Dağı (3040 m) ve Ekecik Dağı (2033 m) gibi eski volkanik dağlar ile bu dağlardan püsküren lavların meydana getirdiği platolar ve ovalar oluşturmaktadır. Mamasın Barajı Ulurmak, Karasu ve diğer havzalardan gelen sularla beslenmektedir. Melendiz Dağı'ndan doğan Ulurmak Çayı doğal mikroklima özelliği gösteren İhlara Vadisi'ni beslemektedir (Anonim, 2021). Yüzölçümü itibarıyla 7.997 km²'lik alan içerisinde Türkiye'nin %1'lik kısmını kaplamakta olup Türkiye sıralamasında 39. sırada yer almaktadır (Anonim, 2024). Aksaray'da toplam arazinin %52,6'sını tarım alanı, %47,4'ünü ise çayır, mera, bozuk ormanlık ve tarıma elverişsiz ormanlar oluşturmaktadır. Sosyoekonomik yapısı itibarıyla de bitkisel üretim ve hayvancılık yapılmaktadır (Çelik, 2014). Aksaray da 8 ilçe, 192 köy ve kasaba bulunmaktadır (Anonim, 2024).

2.2. Verilerin toplanması ve örneklem alanın belirlenmesi

Yapılan literatür taraması ve Aksaray Üniversitesi herbaryum örnekleriyle karşılaştırma sonucu, Aksaray'da

yetişen ve geleneksel tıpta kullanılan 30 familyaya ait toplam 70 bitki türü tespit edilmiştir. Bu türlere ilişkin floristik özelliklere ve yetiştiği coğrafi alanlara ait konumsal veriler aracılığı ile 70 bitki türünün yoğun olarak bulunduğu bölgeler (Hasan Dağı ve çevresi, Mamasın Barajı ve çevresi, Güzeyurt ilçe merkezi ve köyleri ile Gülağaç ilçesine bağlı bazı köyler) çalışma alanı olarak belirlenmiştir (Şekil 1). Belirlenen bitki türlerine ait veriler kullanılarak bir görüşme bilgi formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde katılımcılara ait demografik (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir seviyesi, mesleği vb.) özelliklere ilişkin veriler yer almaktadır. İkinci bölümde ise bölgede yetişen ve geleneksel olarak kullanılan bitkilere ilişkin (geleneksel olarak tedavide destekleyici kullanım, üretim, toplama, işleme, satış ve pazar değeri vb) bilgilere yönelik sorulara yer verilmiştir. Ayrıca görüşme formunda belirlenen türler dışında yöre halkının vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda tespit edilen yeni türler de araştırmaya dâhil edilmiştir.

Şekil 1. Aksaray ili çalışma alanı içerisinde yer alan köy ve kasabaların coğrafi konumu

Araştırma alanı evren büyüklüğü, çalışma alanı içerisinde yer alan köy ve kasabalar dikkate alındığında yaklaşık 22 000 kişidir. Hazırlanan görüşme formunun uygulanacağı örneklem alanının belirlenmesinde ise Tablo 1'de yer alan veriler ve "Eşitlik 1" dikkate alınarak %95 güven düzeyi, %5 hata kabul oranı ile örneklem büyüklüğü 557 kişi olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu örneklem üzerinden hazırlanan görüşme formu, bölgede yaşayan yöre halkına uygulanmıştır. Araştırmada katılımcılar 24

yaş üzeri, geleneksel tıp ve bitkisel tedavi yöntemlerine karşı ilgi duyan, gönüllü bireylerden rastgele oluşturulmuştur. Bu anket uygulaması ile bölge halkının geleneksel tıpta kullanılan bitki türlerine ilişkin bilgi düzeylerine, ilgilerine, kullanım oranlarına ve temin etme yollarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Bunun yanı sıra bitkilerin yöresel adlarına, kullanılan kısımlarına, kullanım amaçlarına ve kullanım şekillerine ilişkin veriler de elde edilmiştir. Uygulamada, katılımcılara bitki

türlerinin renkli fotoğrafları gösterilmiştir. Böylelikle ortaya çıkabilecek karışıklıklar önlenmiştir. Görüşmeler, katılımcıların izni ile fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler 01.07-31.08.2021 tarihleri arasında ve farklı mekânlarda (çayhaneler, köy meydanları, bahçeler, evler, tarlalar vb.) gerçekleştirilmiştir. Uygulamada 8 anket soruları

işlevsellik açısından test etmek amaçlı kullanılmış olup sonradan araştırmaya dahil edilmiştir. Toplamda 650 katılımcı ile yüz yüze görüşmeler yapılmış olup değerlendirme sırasında uygun olmayan görüşmeler elenerek 565 kişinin verileri analizlere dâhil edilmiştir.

$$n = \frac{P \cdot Q \cdot Z_{\alpha}^2}{d^2} \quad \text{Eşitlik 1}$$

n: Örneklem büyüklüğü, P: Evrendeki X'in gözlenme oranı, Q (1-P): X'in gözlenmeme oranı,

Z_α : α= 0,05 / 0,01 / 0,001 için 1,96 / 2,58 ve 3,28 değerleri, d= Örneklem hatası

Tablo 1. Araştırmada kullanılan evren ve örneklem büyüklüğü (TÜİK, 2020)

Köy ve belde isimleri	Kayıtlı nüfus	Örneklem 0,05 hata payı	Anket yapılan kişi sayısı
Dikmen Köyü	649	11	11
Gözlükuyu Köyü	1294	23	23
Karkın Köyü	1396	26	27
Koçpınar Köyü	405	8	9
Yuva Köyü	1360	26	26
Elmacık Köyü	687	11	11
Helvadere Beldesi	2586	49	45
Yenipınar Köyü	834	15	15
Karaören Köyü	1611	30	31
Sevinçli Köyü	1616	30	30
Çeltek Köyü	161	3	5
Gücünkaya Köyü	1238	23	23
Doğantarla Köyü	1597	30	30
Gökçe Köyü	527	8	10
Çatalı Köyü	290	4	6
Kızılkaya Köyü	1337	24	24
Bekarlar Köyü	1069	19	19
Sofular Köyü	963	19	21
Güzelyurt İlçe Merkezi	2581	49	50
Ihlara Kasabası	2322	42	40
Selime Kasabası	1870	32	31
Yaprakhisar Köyü	347	10	6
Alanyurt Köyü	245	4	5
Belisırma Köyü	492	8	8
Bozcayurt Köyü	347	6	6
Gaziemir Köyü	1081	19	19
Ilisu Köyü	992	19	20
Sivrihisar Köyü	140	3	4
Uzunkaya Köyü	550	9	10
Toplam Nüfus	30 587	557	565
Nüfusunun yaklaşık %30'u 0-24 Yaş arası olduğu düşünülürse	9 176	557	565
Ana Kitle	21 410		

2.3. Verilerin analizi

Anket uygulaması sonrası elde edilen verilerin analizinde SPSS (26) paket programı kullanılmıştır. Ayrıca verilerin sayısallaştırılmasında ANOVA ve ki-kare testi de

uygulanmıştır. Analizlerde p değeri P < 0,01 ve P < 0,05 olarak alınmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

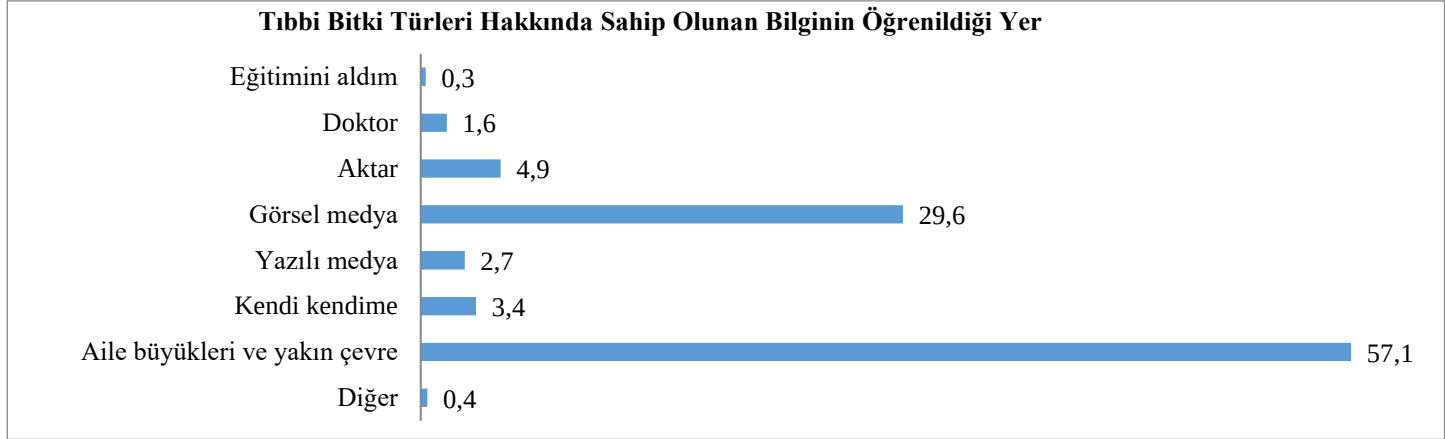
25 köy 3 kasaba ve 1 ilçe merkezinde toplam 565 katılımcıdan elde edilen verilere göre çalışma alanının demografik özellikleri tablo 2 de görülmektedir. Buna göre katılımcıların %56,1'inin erkek, %44,6'sı 56 yaş ve üzerinde, %45,8'i ilkökul mezunu, %74,5'i en az bir sağlık güvencesine sahiptir. Kadınların %41,8'i ev hanımı, katılımcıların %25,7'si emekli ve %10,4'ü çiftçidir. Yerel halkın temel geçim kaynağı çoğunlukla tarım ve hayvancılık olmakla birlikte, yöre halkının neredeyse

tamamına yakının yurtdışı bağlantısı mevcuttur. Bu nedenle köylerde çoğunlukla genç nüfusun az olduğu, gençlerin büyük çoğunluğunun yurtdışında olduğu dikkat çekicidir. Kırsal yerleşim alanları çoğunlukla 50 yaş ve üzeri emekli bireylerden oluşmaktadır (Tablo 2). Ayrıca geleneksel amaçlı kullanılan bitki türlerinin daha çok kadınlar tarafından tanındığı ve kullanıldığı, 56 yaş ve üzeri katılımcıların bitkileri daha çok tanıdığı fakat 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların bitkileri daha çok kullandığı dikkat çekicidir.

Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri (N: 565)

Değişken	Sayı (N)	%	Değişken	Sayı (N)	%
Cinsiyet			Meslek		
Erkek	317	56,1	İşsiz	38	6,7
Kadın	248	43,9	İşçi	21	3,6
Yaş			Ev hanımı	236	41,8
26-35	57	10,1	Çiftçi	59	10,4
36-45	104	18,4	Emekli	145	25,7
46-55	152	26,9	Esnaf	15	2,6
56 ve üstü	252	44,6	Memur	13	2,3
Eğitim durumu			Serbest meslek	24	4,3
Okuryazar değil	63	11,2	Çoban	9	1,7
Okuryazar	60	10,6	Diğer	5	0,9
İlkokul	259	45,8	Sosyal güvence		
Ortaokul	92	16,3	Var	421	74,5
Lise	65	11,5	Yok	144	25,5
Lisans ve üstü	26	4,6			

Katılımcıların bölgede yetişen bitkiler hakkındaki bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde, katılımcıların %60,7'si bölgede yetişen ve çeşitli amaçlar için kullanılan bitki türleri hakkında bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. Bu bilgileri edinme kaynakları çoğunlukla aile büyükleri ve yakın çevre (%57), görsel medya (%29,6)'dır (Şekil 2). Yerel halkı genel olarak 1. ve 2. kuşak bireyler oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu bireyler bitkilerin geleneksel kullanımına ilişkin bilgilerin çoğunluğunu 1. kuşaktan öğrenmekte ve de bu bilgileri kullanmaya devam etmektedirler. Katılımcıların %61,6'sı geleneksel tıbbi ve bitkisel tedavi yöntemlerine ilgi duyduğunu belirtmiştir. Yerel halkın bu konulara ilgi duymalarında sosyal medya programlarının da oldukça etkili olduğu dikkat çekicidir. Ancak 50 yaş ve üzeri katılımcılarda ya da aile büyüklerinin yer aldığı geniş aileye sahip katılımcılarda bitkilerin geleneksel kullanımına olan ilginin yüksek olduğunu ve süreklilik gösterdiğini söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte geleneksel bilginin kuşaklara aktarılması oldukça sınırlıdır. Bu durum, bölgede genç nüfusun sınırlı olması ve var olan gençlerin de bu konulara uzak durması, aile bireylerinin köy yaşamından uzaklaşması, doğaya dönüşün çoğunlukla emeklilik sonrası (60-65 yaş) olması, köylerin artık şehir kültürü ile iç içe yaşıyor olması, şehir hayatının ilgi çekici özelliklerinin köy yaşamına tercih edilmesi, köylerde teknoloji destekli (televizyon, internet vb.) sosyal ağların yaygın kullanılması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Şekil 2. Katılımcıların bitki türlerinin geleneksel kullanımına ilişkin bilgi kaynaklarının dağılımı

Katılımcıların %95,7'si, bölgede yetişen ve geleneksel tıpta kullanılan bitkilerin varlığından haberdar olduğunu belirtmiştir. Bu durum, bölge halkının bitkisel tedavi yöntemlerine olan ilgisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %45,7'si ise bu bitkileri sadece hastalık durumlarında, yani tedavi amaçlı kullandıklarını ifade etmiştir. Bu durum, yöre halkının bitkilerin şifa verici ve tedavi edici gücüne inandıklarını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların %48,8'i, araştırma kapsamındaki bitkileri (sirken, ıhlamur, ayva, mısır püskülü vb) kendi bahçelerinde yetiştirdiklerini veya doğal ortamdan topladıklarını belirtmiştir. Kalan %51,2'lik kısım ise bu bitkilere aktar, eczane veya pazar gibi satış noktalarından ulaştıklarını ifade etmiştir. Bu durum, katılımcıların bitkilere erişim konusunda farklı stratejiler benimsediğini göstermektedir. Aynı şekilde bu durum, bitkisel tedaviye olan ilginin yanı sıra, modern yaşamın getirdiği kolaylıklara olan talebin de bir göstergesidir.

Araştırmaya katılan 289 kişinin, bitkilere yaptıkları yıllık ortalama harcama miktarları incelendiğinde; %31,7'sinin 1-200 TL, %14,7'sinin 201-500 TL, %3,7'sinin 501-1000 TL ve %1,1'inin ise 1000 TL ve üzeri bir harcama yaptıkları belirlenmiştir. Bu bulgu, katılımcıların bitkilere ayırdıkları bütçelerin oldukça çeşitli olduğunu göstermektedir. Bu çeşitliliğin nedeni bitkilere erişim kolaylığı ve bitkisel tedaviye olan güven olabilir. Özellikle 500 TL ve üzerinde harcama yapan katılımcıların, bitkisel tedaviye daha fazla güvendikleri ve bu konuda daha bilinçli oldukları söylenebilir. Satın alma davranışlarında etkili olan faktörler değerlendirildiğinde; katılımcıların %40,8'i son kullanma tarihine, %25,5'i kalitesine, %22,6'sı ambalajlı olmasına dikkat etmektedirler (Tablo 3). Bu üç önemli nokta birbiriyle yakından ilişkilidir. Son kullanma tarihinin

ambalajlı ürünlerde yer alması, kalite olarak da ambalajlı ürünlerin markasının belli olması ve kalite kontrolünün daha kolay yapılıyor olması kullanıcıların bu ürünleri tercih etmesindeki en önemli faktörlerdir.

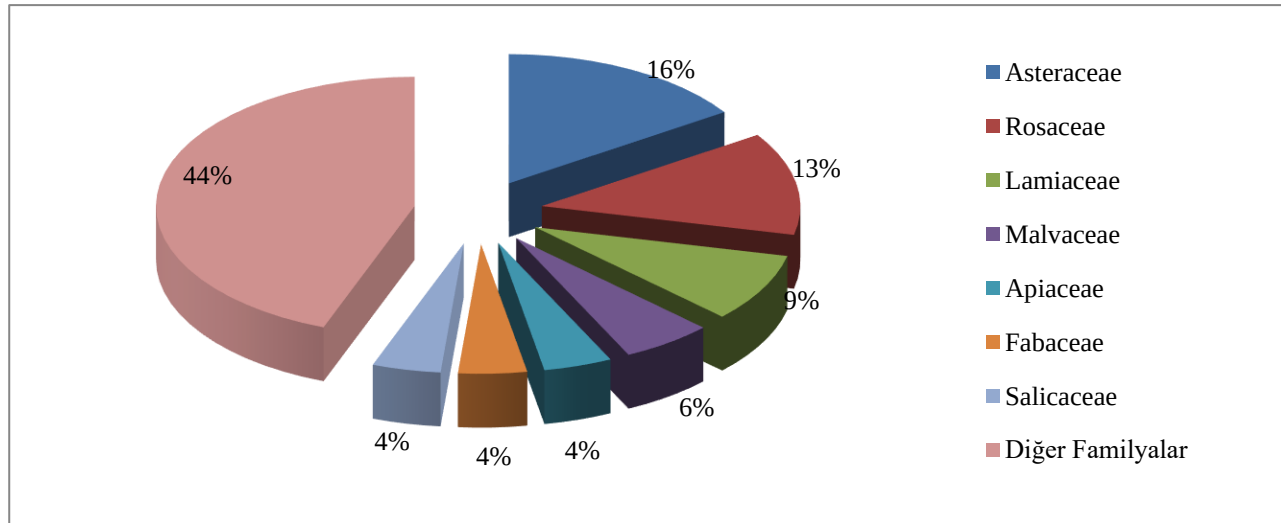
Araştırma alanında yetişen ve geleneksel olarak kullanılan 30 familya, 61 cins ve 70 taksona ait veriler elde edilmiştir. Çalışmada en yüksek takson çeşitliliğine sahip familya, %16 oranıyla Asteraceae olmuştur. Bunu sırasıyla %13 ile Rosaceae ve %9 ile Lamiaceae takip etmiştir (Şekil 3). Aksaray-Nizip bölgesindeki önceki bir flora araştırmasıyla karşılaştırıldığında, bu çalışmada

Asteraceae familyasının dominansı daha belirgin bulunmuştur. Ancak Lamiaceae familyasının sıralaması değişmiştir. Aksaray-Nizip bölgesinde etnobotanik özellik gösteren 74 takson belirlenmiş olup 13 takson ile Asteraceae, 9 takson ile Lamiaceae, 7 takson ile Rosaceae dominansı yüksek familyalardır (Öztürk, 2006). Dolayısıyla bu sonuçlar, bu araştırmanın sonuçlarıyla oldukça uyumludur.

Yöredeki halk, geleneksel tedavilerde en sık olarak bitki meyvelerini (%33,4) kullanmaktadır. Bunu sırasıyla yapraklar (%25,5), toprak üstü kısımlar (%11,6), tohumlar (%10,9) ve çiçekler (%8,2) takip etmektedir (Tablo 4). Kurtul vd. (2022) ve Sargin vd. (2013) tarafından farklı bölgelerde yapılan araştırmalarda ise yaprakların (%22,73) en çok tercih edilen bitki kısmı olduğu görülmektedir. Meyve (%16,67) ve tohumlar (%14,39) hemen arkasından gelmektedir. Bunu %14,39 ile çiçek, %9,85 ile toprak üstü kısımlarının izlemesi, bitkilerin farklı kısımlarının çeşitli amaçlarla kullanıldığını göstermektedir. Dolayısıyla bölgesel tercihlerde farklılık görülebilmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların bitki türlerinin kullanımı, satın alma şekli ve satın alma davranışında etkili olan faktörler (N:565)

Değişken	Sayı	%
Tıbbi bitki türlerinin kullanım sıklığı		
Her gün	4	0,7
Sıklıkla	83	14,7
Hastalandıkça	258	45,7
Nadiren	154	27,3
Hiç	66	11,7
Tıbbi bitki türlerinin temin edilme şekilleri		
Kendim yetiştiriyorum	63	7
Yakın çevremden topluyorum	435	48,5
Yakın çevremden satın alıyorum	125	14
Aktardan satın alıyorum	271	30,2
Eczaneden satın alıyorum	1	0,1
Diğer	1	0,1
Tıbbi bitki türlerine yapılan yıllık ortalama ödeme miktarı		
0 TL	276	48,8
1-200 TL	179	31,7
201-500 TL	83	14,7
501-1000 TL	21	3,7
1001 TL ve üzeri	6	1,1
Tıbbi bitki türleri temin edilirken dikkat edilen noktalar		
Ambalajlı olmasına	120	22,6
Son kullanma tarihine	216	40,8
Parasına	2	0,4
Kalitesine	135	25,5
Saklanma koşullarına	24	4,5
Diğer	33	6,2

Şekil 3. Araştırma alanında geleneksel amaçlı kullanılan bitkilerin familya dağılımı

Tablo 4. Araştırma alanında yetişen bitkilerin kullanılan kısımları ve dağılımı (N:70)

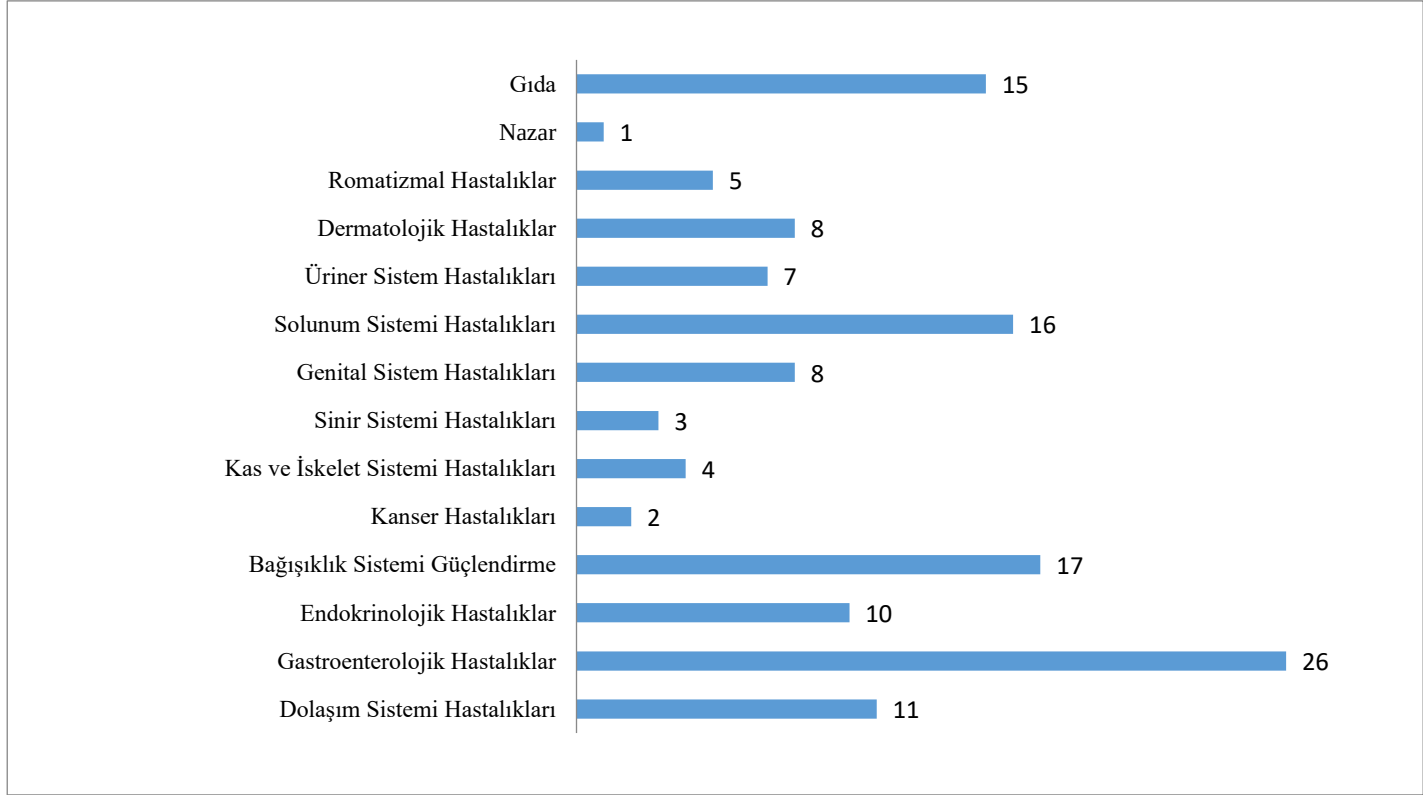
Kullanılan kısım	Bitki sayısı	Sayı	%
Meyve	14	4970	33,4
Yaprak	38	3785	25,5
Toprak üstü kısımları	26	1733	11,5
Tohum	12	1627	10,9
Çiçek	16	1218	8,2
Yumru	2	1092	7,3
Tüm Bitki	10	250	1,7
Püskül	1	104	0,7
Gövde, filiz, genç sürgünler	2	58	0,4
Kozalak	2	36	0,2
Kök	2	15	0,1
Diken	2	4	0,1

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, bitkilerin geleneksel olarak tıbbi tedaviyi destekleyici, gıda kaynağı ve nazar gibi inanç sistemlerinde yaygın olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Yapılan değerlendirmede, 26 takson sindirim sistemi rahatsızlıklarından karaciğer hastalıklarına, 17 takson

bağışıklık sistemini güçlendirmekten solunum yolu hastalıklarına, 10 takson endokrin hastalıklarından dolaşım sistemi bozukluklarına kadar birçok farklı sağlık sorununda destekleyici olarak doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılmaktadır. Örneğin *Eryngium campestre* L. (Boğa diken) boşaltım sistemi sorunlarında, *Pimpinella cappadocica* Boiss. & Balansa (Peri anasonu) hazımsızlık sorunlarında, *Achillea millefolium* L. (Civanperçemi) böbrek taşı düşürmede, *Artemisia absinthium* L. (Pelin otu) mesturasyon periyodunu düzenlemede, *Taraxacum bessarabicum* Hand.-Mazz. (Karahindiba) bağışıklık sistemi hastalıklarında, *Sinapis arvensis* L. (Hardal) romatizmal hastalıklarda, *Hypericum perforatum* L. (Sarı kantaron) cilt hastalıklarında bölgede yaygın kullanılan türlerdir. Bu bulgular, bitkilerin geleneksel tıptaki çok yönlü kullanımını desteklemektedir. Ayrıca 15 taksonun baharat, kuruyemiş, meyve vb. gıda kaynağı olarak tüketildiği ve 1 taksonun da nazar için inanç merkezli kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4). Geleneksel tıbbi

tedaviyi desteklemek amacıyla kullanılan birçok bitki türünün aynı zamanda gıda kaynağı olarak da kullanıldığı gözlenmiştir. Bu bitkilerin yaygın olarak kullanılmasının temel nedeni, yüzyıllar boyunca insanların çevreleriyle kurdukları yakın ilişki ve doğal kaynaklara olan bağımlılığı ile açıklanabilir. Çalışmada incelenen bitkisel tedavi yöntemleri arasında dekoksyon (kaynatma) ve infüzyon (demleme), diğer yöntemlere göre (macerasyon, perkolasyon gibi) daha yüksek bir kullanım sıklığına sahiptir (Tablo 5). Örneğin *Achillea millefolium* L. (Civanperçemi), *Artemisia absinthium* L. (Pelin otu), *Helichrysum plicatum* DC. (Altınotu), *Astragalus microcephalus* Willd. (Geven), *Tilia tomentosa* Moench (İhlamur), *Viscum album* L. (Ökseotu) gibi türler çoğunlukla demlenerek çay olarak tüketilmektedir. Dekoksyon ve infüzyon yöntemlerinin basitliği, evde kolaylıkla uygulanabilmesi ve uzun yıllardır halk arasında kullanılan geleneksel bir yöntem olması, bu yöntemlerin bitkisel tedavilerde yaygın olarak tercih edilmesindeki en önemli nedenler arasında yer almaktadır. Ayrıca araştırma, farklı bölgelerde farklı bitki türlerinin yaygın olarak kullanıldığını göstermiştir. Örneğin, Tablo 5'te görüldüğü gibi, Bekarlar ve Sofular gibi bazı köylerde ihlamur, Ilısu köyünde sarı kantaron gibi bitkiler yerel halk tarafından sıkça kullanılmakta ve tercih edilmektedir.

Şekil 4. Geleneksel kullanım amaçlarına göre benzer özellik gösteren takson sayılarının dağılımı

4. SONUÇ

Araştırma bulguları, Aksaray ve çevresinin fitokimyasal açıdan zengin bir ekosisteme sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, bölge halkının geleneksel tıp uygulamalarında bitkilere olan erişimini kolaylaştırarak bitkilere olan ilgisini artırmış, geleneksel tıp uygulamalarında bitki kullanımını yaygınlaştırmıştır. Yerel halkın kolay erişim sağlayacağı doğal alanlarda yetişen veya yetiştirilen bu bitkiler sıklıkla asıl tıbbi tedaviyi destekleyici olarak kullanılmakta ve bu durum bitkisel ürünlerin sağlık hizmetlerindeki yerini güçlendirmektedir. Ancak sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıdaki kırsal kültürün ortadan kalkması,

modern şehir anlayışının benimsenmesi, gençlerin bu konulardan uzak durması vb. gibi değişimler bitkilere ilişkin geleneksel bilginin kuşaklara aktarılmasında ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında sınırlayıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada incelenen taksonlar; gastrointestinal, solunum, dolaşım ve diğer birçok sistemdeki hastalıkların tedavisinde kullanılmak üzere yüzyıllardır geleneksel tıpta yer almaktadır. Araştırmada geleneksel bilgiye sahip olan bireylerin 56 yaş üzeri olduğu, ancak kullanıcıların çoğunlukla 30-35 yaş grubu kadınlar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu bilgilerin, kullanıcı olan bu bireyler aracılığı ile toplanarak bir veri sistemine aktarılması sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Görüldüğü üzere bitkilerin, insanlık tarihi boyunca sağlık sorunlarına çözüm arayışında vazgeçilmez bir rol oynadığı, bu araştırma ile bir kez daha doğrulanmıştır.

Tablo 5. Katılımcıların araştırma bölgesinde yetişen tıbbi bitki türlerini tanıma ve kullanma biçimleri

S	Yöresel adı	Latince adı	Tanıyan sayısı	Kullanım amacı	Kullanılan kısımları	Hastalık türü	Kullanma biçimi
1	Sirken	<i>Chenopodium album</i> L.	466	Gıda, sağlık	Bütün, Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme, sindirime yardımcı olma, iltihapları giderme	Çiğ, kavurma
2	Soğan	<i>Allium cepa</i> L.	560	Gıda, sağlık	Yumru, yaprak	Bağışıklık sistemini güçlendirme, sindirime yardımcı olma, iltihapları giderme, saç dökülmesini önleme, kolesterolü dengeleme	Çiğ, kavurma, közleme
3	Sarımsak	<i>Allium sativum</i> L.	560	Gıda, sağlık	Yumru	Bağışıklık sistemini güçlendirme, kanser hastalıklarını, kalp ve damar hastalıklarını ve saç dökülmesini önleme, tansiyonu düşürme, vücuttaki iltihapları giderme	Çiğ, pişirme
4	Yabani havuç	<i>Daucus carota</i> L.	36	Gıda, sağlık	Kök, yaprak, tohum	Boşaltım sistemi hastalıkları	Çiğ, çay
5	Boğa diken	<i>Eryngium campestre</i> L.	232	Gıda, sağlık	Çiçek, genç sürgünleri	Boşaltım sistemi hastalıkları, safra kesesi hastalıkları	Çiğ, çay
6	Peri anasonu	<i>Pimpinella cappadocica</i> Boiss.&Balansa	101	Sağlık	Tohum	Hazımsızlık, sinir sistemi hastalıkları, uyku bozuklukları, gaz ve şişkinlik	Çiğ, çay
7	Civanperçemi	<i>Achillea millefolium</i> L.	124	Sağlık	Çiçek, yaprak, Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürme, kadın hastalıkları, kısırlık	Çay
8	Pelin otu	<i>Artemisia absinthium</i> L.	53	Gıda, sağlık	Çiçek, yaprak, Toprak üstü kısımları	Kadın hastalıkları, ödem söktürücü ve zayıflatıcı	Çay
9	Öbek sarıbaş	<i>Centaurea drabifolia</i> SM.	303	Sağlık	Çiçek, tohum, diken	Böbrek taşı düşürme, hemoroit, iltihaplı yaralar	Çay, batırarak
10	Çakırdiken	<i>Centaurea solstitialis</i> L.	342	Sağlık	Çiçek, tohum, diken	Böbrek taşı düşürme, hemoroit, iltihaplı yaralar	Çay, batırarak
11	Karakavuk	<i>Chondrilla juncea</i> L.	315	Gıda, sağlık	Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme, sindirime yardımcı olma	Çiğ, kavurarak,
12	Mavi hindiba	<i>Cichorium intybus</i> L.	78	Gıda, sağlık	Toprak üstü kısımları	Karaciğer hastalıkları	Çiğ, çay, kavurarak
13	Köygöçüren	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	282	Gıda, sağlık	Genç sürgünleri,	Karaciğer hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları	Çiğ, çay

S	Yöresel adı	Latince adı	Tanıyan sayısı	Kullanım amacı	Kullanılan kısımları	Hastalık türü	Kullanma biçimi
14	Altınotu	<i>Helichrysum plicatum</i> DC.	222	Sağlık	Yaprak, çiçek, toprak üstü kısımları	Hazımsızlık, hemoroit, boşaltım sistemi, kadın ve mide hastalıkları, ödem söktürücü ve zayıflatıcı, prostat tedavisi	Çay
15	Papatya	<i>Matricaria chamomilla</i> L.	561	Sağlık	Çiçek, Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme, anne sütü artırma, hazımsızlık, uyku bozuklukları, kadın, sindirim sistemi, boşaltım sistemi ve sinir sistemi hastalıklarında	Çay
16	Karahindiba	<i>Taraxacum bessarabicum</i> Hand.-Mazz.	509	Gıda, sağlık	Yaprak, Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme	Çiğ, kavurarak
17	Yemlik	<i>Tragopogon porrifolius</i> subsp. <i>longirostris</i>	503	Gıda, sağlık	Yaprak, Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme	Çiğ, kavurarak
18	Sığırdili	<i>Anchusa azurea</i> var. <i>Azurea</i> Mill.	33	Sağlık	Toprak üstü kısımları,	Böcek ve yılan sokmalarında, kızarıklık ve kaşıntılarda	Lapa
19	Havacıva	<i>Alkanna tinctoria</i> (L.) Tausch	51	Sağlık	Toprak üstü kısımları, bütün	Varis tedavisinde, cilt hastalıklarında, romatizmal hastalıklarda, böcek ve yılan sokmalarında, kızarıklık ve kaşıntılarda	Lapa, macun
20	Çobançantası	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	131	Sağlık	Toprak üstü kısımları	Boşaltım sistemi hastalıkları, hemoroit, kadın hastalıkları, prostat, romatizmal hastalıklarda	Çay
21	Hardal	<i>Sinapis arvensis</i> L.	91	Gıda, sağlık	Tohum, Toprak üstü kısımları	Romatizmal hastalıklar, mide hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları	Çay, çiğ
22	Ardıç	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	45	Sağlık	Yağ, Toprak üstü kısımları	Cilt hastalıkları, romatizmal hastalıklar, kıl köklerini güçlendirme	Yağ, çay
23	İğde	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	561	Gıda, sağlık	Meyve	Bağırsak bozuklukları	Çiğ
24	Geven	<i>Astragalus microcephalus</i> Willd.	314	Sağlık	Yaprak	Tansiyonu düşürmede	Çay
25	Demirdelen	<i>Ononiss pinosa</i> L.	29	Sağlık	Çiçek, Toprak üstü kısımları	Böbrek taşı düşürme, boşaltım sistemi hastalıkları	Çay
26	Akasya	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	476	Gıda, sağlık	Çiçek, yaprak	Boşaltım sistemi hastalıkları, diş ve diş eti yaraları	Çiğ, çay, gargara
27	Sarı kantaron	<i>Hypericum perforatum</i> L.	205	Sağlık	Toprak üstü kısımları, yağ	Cilt hastalıkları, hemoroit, iltihaplı yaralar, yanık, yara ve ameliyat işlerinde	Yağ, çay

S	Yöresel adı	Latince adı	Tanıyan sayısı	Kullanım amacı	Kullanılan kısımları	Hastalık türü	Kullanma biçimi
28	Ceviz	<i>Juglans regia</i> L.	560	Gıda, sağlık	Tohum	Kuvvet verici, zihin açıcı, sindirime yardımcı	Çiğ, kavrulmuş, suyu
29	Acı yavşan	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb.	4	Sağlık	Yaprak	Kadın hastalıkları	Çay
30	Dere nanesi	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	364	Gıda, sağlık, baharat	Yaprak	Bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı	Çay, kurutulmuş
31	Kıvırcık nane	<i>Mentha spicata</i> L.	559	Gıda, sağlık, baharat	Yaprak	Bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı	Çiğ, çay, kurutulmuş
32	Fatmanaotu	<i>Salvia virgata</i> Jacq.	21	Sağlık	Yaprak	Çıban tedavisi, kadın hastalıkları	Lapa, çay
33	Bodur mahmut	<i>Teucrium polium</i> subsp. <i>polium</i>	40	Sağlık	Yaprak, çiçek	Şeker hastalıkları	Çay
34	Kekik	<i>Thymus sipyleus</i> Boiss.	543	Sağlık, baharat, çay	Toprak üstü kısımları, çiçek, yaprak, bütün	Bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı	Kurutulmuş, çay, çiğ
35	Hatmiçiçeği	<i>Althea officinalis</i> L.	258	Sağlık	Çiçek, yaprak	Grip, nezle ve soğuk algınlığı, balgam söktürücü	Çay
36	Çobançořeği	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	155	Gıda, sağlık	Toprak üstü kısımları, yaprak, çiçek	Astım, bronşit nefes darlığı hastalıkları, bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı, balgam söktürücü, sindirime yardımcı	Çiğ, çay, kavurarak
37	Ebegümeci	<i>Malva sylvestris</i> L.	359	Gıda, sağlık	Toprak üstü kısımları, yaprak, çiçek	Astım, bronşit nefes darlığı hastalıkları, bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı, balgam söktürücü, sindirime yardımcı	Çiğ, kavurarak, çay
38	Akdut	<i>Morus alba</i> L.	553	Gıda, sağlık	Meyve	Ağız içi yaralarında	Çiğ, kurutulmuş
39	Yakı otu	<i>Epilobium angustifolium</i> L.	9	-	-	-	-
40	Şahtere	<i>Fumaria officinalis</i> L.	22	Sağlık	Toprak üstü kısımları,	Cilt hastalıkları	Lapa, çay
41	Damarlıca	<i>Plantago lanceolata</i> L.	146	Sağlık, gıda	Toprak üstü kısımları, yaprak, bütün	Çıban tedavisi, balgam söktürücü, yılan ve arı sokmaları, iltihaplı yaralar, hamileliği önleme	Çay, lapa, çiğ, kavurarak

42	Sinir otu	<i>Plantago major</i> L.	286	Sağlık, gıda	Yaprak, Toprak üstü kısımları	Çıban tedavisi, balgam söktürücü, yılan ve arı sokmaları, iltihaplı yaralar, hamileliği önleme	Çay, lapa, çiğ,
S	Yöresel adı	Latince adı	Tanıyan sayısı	Kullanım amacı	Kullanılan kısımları	Hastalık türü	Kullanma biçimi
43	Buğday	<i>Triticum aestivum</i> L.	555	Gıda, sağlık	Tohum	Böbrek taşı düşürme	Çay, kavurarak
44	Mısır	<i>Zea mays</i> L.	555	Gıda, sağlık	Meyve, püskül	Boşaltım sistemi hastalıkları, idrar yolu iltihapları	Çay, çiğ, haşlanmış
45	Yılan yoncası	<i>Polygala anatolica</i> Boiss.&H eldr.	2	-	-	-	-
46	Ekşi ot	<i>Rumex acetosella</i> L.	555	Gıda, sağlık	Yaprak, Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme	Çiğ, kavurarak
47	Semizotu	<i>Portulaca oleracea</i> L.	555	Gıda, sağlık	Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme, iltihapları giderme, sindirim ve boşaltım sistemi hastalıkları	Çiğ, kavurarak
48	Çörek otu	<i>Nigella arvensis</i> L.	552	Baharat, gıda, sağlık	Tohum, yağ	Bağışıklık sistemini güçlendirme, cilt, kalp ve damar, mide, karaciğer, sindirim sistemi ve boşaltım sistemi hastalıkları, iltihapları giderme	Çiğ, kavurarak, pişirerek, yağ
49	Alıç	<i>Crataegus orientalis</i> Pallasex M.bieb.	384	Gıda, sağlık	Meyve, yaprak	Kalp ve damar hastalıkları, şeker hastalıkları	Çiğ, çay
50	Ayva	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	555	Gıda, sağlık	Meyve, yaprak	Grip, nezle ve soğuk algınlığı, balgam söktürücü, solunum sistemi hastalıkları	Çiğ, çay
51	Reşatın otu	<i>Potentilla reptans</i> L.	7	-	-	-	-
52	Dağ eriği	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	354	Gıda, sağlık	Meyve, yaprak	Balgam söktürücü, şeker hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları	Çiğ, çay
53	Erik	<i>Prunus x domestica</i> L.	555	Gıda, sağlık	Meyve	Şeker hastalıkları	Çiğ
54	Armut	<i>Pyrus communis</i> L.	555	Gıda, sağlık	Meyve	Şeker hastalıkları	Çiğ
55	Kuşburnu	<i>Rosa canina</i> L.	555	Gıda, sağlık	Meyve	Bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı, şeker hastalıkları, kalp ve damar hastalıkları, karaciğer hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları	Çay, marmelat, komposto
56	Çoban kösteği	<i>Rubus canescens</i> DC.	320	Gıda, sağlık	Meyve, yaprak	Bağışıklık sistemini güçlendirme, boşaltım sistemi, kalp ve damar hastalıkları, kanser önleme	Çiğ, çay, reçel

57	Böğürtlen	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	408	Gıda, sağlık	Meyve, yaprak	Bağışıklık sistemini güçlendirme, boşaltım sistemi, kalp ve damar hastalıkları, kanser hastalıklarını önleme	Çiğ, çay, reçel
58	Kavak	<i>Populus alba</i> L.	538	Sağlık	Yaprak	Böbrek taşları, kas ve eklem ağrıları, romatizmal hastalıklar	Çay, lapa
S	Yöresel adı	Latince adı	Tanıyan sayısı	Kullanım amacı	Kullanılan kısımları	Hastalık türü	Kullanma biçimi
59	Dağ kavağı	<i>Populus tremula</i>	237	Sağlık	Yaprak	Böbrek taşları, kas ve eklem ağrıları, romatizmal hastalıklar	Çay, lapa
60	Söğüt	<i>Salix alba</i> L.	516	Sağlık	Yaprak, çiçek	Romatizmal hastalıklar, uyku bozuklukları	Çay, lapa
61	Ökseotu	<i>Viscum album</i> L.	219	Sağlık	Yaprak	Boşaltım sistemi hastalıkları, sinir hastalıkları	Çay
62	Duvar fesleğeni	<i>Parietaria judaica</i> L.	243	Sağlık	Yaprak, çiçek	Balgam söktürücü, grip, nezle ve soğuk algınlığı	Çay
63	Isırgan	<i>Urtica dioica</i> L.	555	Gıda, sağlık	Yaprak, Toprak üstü kısımları	Bağışıklık sistemini güçlendirme, böbrek, karaciğer ve kanser hastalıklarını önleme, kalp ve damar, sindirim sistemi, boşaltım sistemi hastalıklarını ve iltihapları gidermede	Kavurarak, çay, çiğ
64	Üzüm	<i>Vitis vinifera</i> L.	555	Gıda, sağlık	Yaprak, meyve	Bağışıklık sistemini güçlendirme, kansızlık tedavisi, kuvvet verici	Çiğ, kuru, pekmez
65	Üzerlik	<i>Peganum harmala</i> L.	499	Sağlık, dinsel	Bütün, Toprak üstü kısımları, tohum	Nazar, mide hastalıkları	Çiğ, kuru, tütüsü
66	Çoban çökerten	<i>Tribulus terrestris</i> L.	234	Sağlık	Toprak üstü kısımları	Boşaltım sistemi hastalıkları	Çay
67	Karaçam	<i>Pinus nigra</i> J.F. Arnold	459	Sağlık	Kozalak, reçine	Astım, bronşit nefes darlığı hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, boşaltım sistemi hastalıkları	Çay, reçel, macun
68	Sarıçam	<i>Pinus sylvestris</i> L.	459	Sağlık	Kozalak, reçine	Astım, bronşit nefes darlığı hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, boşaltım sistemi hastalıkları	Çay, reçel, macun
69	Ihlamur	<i>Tilia tomentosa</i> Moench	559	Sağlık	Yaprak, çiçek	Bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı	Çay
70	Hünnap	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	130	Gıda, sağlık	Meyve	Bağışıklık sistemini güçlendirme, grip, nezle ve soğuk algınlığı, kalp ve damar hastalıkları, cinsel gücü artırma, kabızlık ve bağırsak sorunları, kuvvet verici	Çiğ, kuru, çay, reçel

KAYNAKLAR

- Anonim (2021). Türkiye Kültür Portalı. <https://www.kulturportalı.gov.tr/turkiye/aksaray/gezilecek-yer/ihlara-vadisi>. Downloaded on: 13 November 2021.
- Anonim (2024). Aksaray Valiliği: Coğrafi. <http://www.aksaray.gov.tr/cografi>. Downloaded on: 22 December 2024.
- Aydın S (2012). DSÖ ve gelenekten küresele tıbbın alternatif serüveni. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi* (22): 8-11.
- Bayır E, Elgin CG (2023). Anksiyete ve Uyku Bozukluklarında Kullanılan Tıbbi Bitkiler. *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Pharmacy of Ankara University*, 47(3): 1084-1100. DOI:10.33483/jfpau.1270660.
- Biçer İ, Balçık YP (2019). Geleneksel ve tamamlayıcı tıp: Türkiye ve seçilen ülkelerin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi* 22(1): 245-257.
- Çelik Y (2014). Konya ilinde tıbbi ve aromatik bitki satışı yapan aktarların sosyoekonomik yapıları üzerine bir araştırma. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 1(3): 369-376.
- Demir A (2009). Ekonomik açıdan biyolojik çeşitliliğin önemi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 8(15): 53-68.
- Demir A (2013). Sürdürülebilir gelişmede yükselen değer; biyolojik çeşitlilik açısından Türkiye değerlendirmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 12(24): 67-74.
- Demir A (2017). Salt Lake Economy and Determination of Protection Value of Salt Lake in Turkey. *Journal of Innovative Research in Engineering Technology* 1, (1): 31-35.
- Demir A (2022). Biyolojik Çeşitlilik Ekonomisi: Ekonomik Açıdan Biyolojik Çeşitliliğin Sürdürülebilir Kullanımı. Ankara: Nobel Yayınevi, 190p.
- Ergün F, Yeğin M (2024). Alternatif Tıpta Kullanılan *Helichrysum armenium* Türünün (Altınotu) Fenolik İçerik ve Antioksidan Özellikleri. *Turkish Journal of Agricultural and Natural Sciences*, 11(2): 490-496. DOI: 10.30910/turkjans.1355478.
- Kurtul E, Eryılmaz M, Sarialtin YS, Tekin M, Acikara BÖ, Çoban T (2022). Bioactivities of Alchemilla mollis, Alchemilla persica and Their Active Constituents. *Brazilian Journal of Pharmaceutical Sciences*, 58: e18373. DOI:10.1590/s2175-97902022e18373.
- MGM (2024). T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. İllere Göre İklim İstatistikleri <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=AKSARAY>. Downloaded on: 23 December 2024.
- Mollahaliloğlu S, Uğurlu GF, Kalaycı M, Öztaş D (2015). Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarında yeni dönem. *Ankara Medical Journal* 15(2): 102-105. DOI:10.17098/amj.44789.
- Öztürk M (2006). Aksaray (Nizip) Bölgesi Florası ve Etnobotanik Özellikleri. MSc, Selçuk University, Konya, Türkiye.
- Sargın SA, Selvi S, Erdoğan E (2013). Alaşehir (Manisa) Yöresindeki Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler ve Kullanım Özellikleri. *Biological Diversity and Conservation*, 6(3): 40-45.
- TÜİK (2020). <https://www.tuik.gov.tr/duyuru>favori>. Downloaded on: 31 December 2020.
- WHO (2000). General guidelines for methodologies on research and evaluation of traditional medicine. Geneva, 74p.